

Gästkollegaprojekt Visby 16–20 september 2024 Rapport: 2023-029

Förstudie inför test av konserveringsmetoder för textil i bruk, med fokus mässhakar 1930–1960

Deltagare: Helena Berg Riksantikvarieämbetet, Heidi Åberg Berthelsen doktorand, Göteborgs universitet, Johanna Nilsson Lektor och handledare, Göteborgs universitet

Gästkollegeprojekt Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet öppnar i perioder upp ansökningar för sitt gästkollegeprojekt. Beviljad ansökan ger tillgång till Riksantikvarieämbetets kulturarvslaboratorium samt personal som kan hjälpa till med att strukturera upp ett projekt, göra analyser, ge tillgång till deras utrustning och hjälp under en tid i deras lokaler på Gotland. I projektet ingår även möten där Riksantikvarieämbetets personal hjälper till att se till att forskningsfrågorna stämmer överens med de tester som man vill göra, ser till att materialet är rimligt för den tid som finns till förfogande och andra viktiga frågor.

Dragprover av silke från mässhakar 1930–1960

Veckorna innan besöket i Visby har jag besökt ett antal kyrkor i Västsverige för att ta prover från vita mässhakar från 1930-1960. Provtagningen har godkänts av länsstyrelsen och har gått till så att jag öppnat sömmen mellan foder och yttertåg för att kunna dra ett antal trådar i fållen på tyget. Där det varit möjligt har prov tagits på både varp och inslag. Sedan har sömmen sytts igen. Åtgärden återrapporteras till länsstyrelsen och till kyrkan med en rapport och bilder.

Mässhakarna har valts ut baserat på uppgifter om tillverkning och material i kyrkans interna inventoriesystem SACER. Uppgifterna i SACER baseras på okulär besiktning av antikvarier, konservatorer eller kyrkans personal och några mässhakar visade sig vid besöket inte vara gjorda av siden som angavs inventariesystemet. Svenska kyrkan centralt och Göteborgs stift har hjälpt mig med att söka efter lämpliga objekt. Därefter har kyrkorna kontaktats och gett sitt bifall varefter jag har sökt tillstånd för provtagningen hos länsstyrelsen.

Några prover har även tagits från kasserat tyg från mässhakar. Dessa har tillhandahållits av Studio Västsvensk konserverings textilavdelning.

Projektet på Riksantikvarieämbetet är ett samarbetsprojekt med Dr. Johanna Nilsson, Lektor och handledare för mitt doktorandprojekt. Vi har ett gemensamt artificiellt åldrat referensmaterial av siden. Min del i projektet har varit att undersöka siden från mässhakar 1930–1960, med fokus på siden från före, under och efter krigstiden. Johanna Nilsson har ett eget projekt om konsolidering av siden, men vi ser möjligheter att kunna använda hennes resultat även på mitt material.

Vi startade på måndag morgon med att bekanta oss med lokalerna och göra ett upplägg för veckan. Alla prover behövde acklimatiseras i dragtestningsrummet i 24 timmar innan vi kunde börja dra proverna. Jag ägnade mig min första dag åt att mikroskopera och fotografera alla proverna innan de placerades i objektspåsar som märktes och öppnades upp för att på eftermiddagen placeras i provtagningsrummet.

Dag två började vi med att dra tester på referensmaterialet som bestod av standardsiden som åldrats i olika antal veckor.

Dag tre hade proverna acklimatiserats i 24 timmar och vi kunde dragtesta dem. Vi ägnade hela dagen åt att dragtesta mina prover.

Dag fyra fortsatte vi med att dra prover på referensmaterial och Johanna Nilssons prover i hennes projekt. Jag vägde alla mina dragna prover. Vi samlades under dagen och gick tillsammans med Helena Berg igenom projektet. Vi insåg att vi behöver utveckla projektet och göra fler prover. Nu hade vi fokuserat på trådar, men vi vill även testa på tyg. Vi vill även se hur olika behandlingsmetoder kan påverka styrkan hos både fibrer och tyg. Så förstudien behöver bli större och omfatta dels mer referensmaterial och tygprover. Tygprover svarar bättre mot verkligheten och kan ge resultat som är mer praktiskt användbara för att arbeta vidare med konserveringsmetoder.

Dag fem, fredagen sammanställde vi våra data och förde över det så att vi fick det tillgängligt och gick genom så att inget hade missats. All data kommer att finnas sparad på Riksantikvarieämbetet som referens.

Sammanfattning

Veckan på kulturarvslaboratoriet var mycket produktiv. Helena Berg hade förberett allt och hjälpte oss med allt vi behövde hjälp med. Sara Norris och Kaj Thuresson var också till stor hjälp. Vi hann med alla de dragtester vi hade planerat och vi hade tid att sammanställa och titta på hur vi kan arbeta vidare med den data vi samlat in.

Att få möjlighet att arbeta ostört i en vecka i rymliga lokaler med behjälplig personal var inspirerande och jag fick mycket gjort. Det väcktes nya frågor och man kunde efter de tester som gjorts få en fingervisning om vart det behövs mer data för att göra projektet relevant och viktigt för textilkonservatorer praktiskt.

Den data som togs fram under veckan ska sammanställas och om det finns slutsatser att dras kommer den dels kompletteras och publiceras, dels ligga till grund för vidare forskningsfrågor i mitt avhandlingsarbete om kyrklig textil i bruk.

Projektet har från Riksantikvarieämbetets sida förlängts för att innefatta dragtester av tyger, dels åldrat referensmaterial, dels originaltyger.

Heidi Åberg Berthelsen